

Standardy Ochrony Młodzieży
(wersja skrócona)

w Zespole Szkół
im. Stanisława Staszica w Parczewie

Informacje ogólne

1. Standardy ochrony małoletnich są jednym z elementów systemowego rozwiązania ochrony małoletnich przed krzywdzeniem i stanowią formę zabezpieczenia ich praw. Należy je traktować jako jedno z narzędzi wzmacniających i ułatwiających skuteczniejszą ochronę uczniów przed krzywdzeniem oraz budujących bezpieczne i przyjazne środowisko w szkole.
2. Celem Standardów Ochrony Małoletnich jest:
  - 1) zwrócenie uwagi personelu szkoły, rodziców (opiekunów prawnych) i podmiotów współpracujących na konieczność podejmowania wzmoczonych działań na rzecz ochrony małoletnich uczniów przed krzywdzeniem;
  - 2) określenie zakresu obowiązków pracowników szkoły w działaniach podejmowanych na rzecz ochrony uczniów przed krzywdzeniem;
  - 3) wypracowanie adekwatnej procedury do wykorzystania podczas interwencji w przypadku podejrzenia krzywdzenia małoletnich;
  - 4) wprowadzenie wzmoczonej działalności profilaktyczno - wychowawczej w zakresie zapewnienia ochrony młodzieży przed przemocą.
3. Ilekroć w Standardach Ochrony Małoletnich jest mowa o:
  - 1) **pracowniku szkoły** – należy przez to rozumieć osobę pracującą w Zespole Szkół im. Stanisława Staszica w Parczewie, bez względu na formę zatrudnienia, w tym: wolontariuszy lub inne osoby, które z racji pełnienia swojej funkcji lub zadań mają w szkole kontakt z małoletnimi;
  - 2) **szkole** – należy przez to rozumieć Zespół Szkół im. Stanisława Staszica w Parczewie wraz z przynależącym do niej internatem;
  - 3) **dyrektorze szkoły** – należy przez to rozumieć dyrektora Zespołu Szkół im. Stanisława Staszica w Parczewie;
  - 4) **dziecku/małoletnim** – należy przez to rozumieć każdą osobę do ukończenia 18. roku życia;
  - 5) **opiekunie dziecka** – należy przez to rozumieć osobę uprawnioną do reprezentacji dziecka, w szczególności jego rodzica, rodzica zastępczego i opiekuna prawnego;
  - 6) **zgódzie rodzica dziecka** – należy przez to rozumieć zgodę co najmniej jednego z rodziców dziecka. W przypadku braku porozumienia między rodzicami dziecka informuje się rodziców o konieczności rozstrzygnięcia sprawy przez sąd rodzinny;
  - 7) **krzywdzeniu dziecka** – należy przez to rozumieć zagrożenie dobra dziecka (w tym jego zaniedbywanie) lub popełnienie czynu zabronionego lub czynu karalnego na szkodę dziecka przez jakąkolwiek osobę, w tym pracownika szkoły;
4. Wyróżnia się następujące formy krzywdzenia:
  - 1) **przemoc fizyczna** – jednorazowe lub powtarzalne działanie, w wyniku którego małoletni doznaje faktycznej fizycznej krzywdy lub jest nią potencjalnie zagrożony. Krzywda ta następuje w wyniku działania bądź zaniechania działania ze strony rodzica lub innej osoby odpowiedzialnej za małoletniego, lub ze strony osoby, której małoletni ufa, bądź która ma nad nim władzę;

- 2) **przemoc psychiczna** – to przewlekła, nie fizyczna, szkodliwa interakcja pomiędzy małoletnim a opiekunem, obejmująca zarówno działania jak i zaniechania. Zaliczamy do niej m.in.: niedostępność emocjonalną, zaniedbywanie emocjonalne, relacje z małoletnim opartą na wrogości, obwinianiu, oczernianiu, odrzucaniu, nieodpowiednie rozwojowo lub niekonsekwentne interakcje z małoletnim, niedostrzeganie lub nieuznawanie indywidualności małoletniego i granic psychicznych pomiędzy rodzicem a małoletnim;
  - 3) **wykorzystywanie seksualne** – włączanie małoletniego w aktywność seksualną, której nie jest on w stanie w pełni zrozumieć i udzielić na nią świadomej zgody i/lub na którą nie jest dojrzały rozwojowo i nie może zgodzić się w ważny prawnie sposób i/lub która jest niezgodna z normami prawnymi lub obyczajowymi danego społeczeństwa. Z wykorzystaniem seksualnym mamy do czynienia, gdy taka aktywność wystąpi między małoletnim a dorosłym lub małoletnim a innym małoletnim, jeśli te osoby ze względu na wiek bądź stopień rozwoju pozostają w relacji opieki, zależności, władzy;
  - 4) **zaniedbywanie małoletniego** – chroniczne lub incydentalne niezaspokajanie jego podstawowych potrzeb fizycznych i psychicznych i/lub nierespektowanie jego podstawowych praw, powodujące zaburzenia jego zdrowia i/lub trudności w rozwoju. Do zaniedbywania dochodzi w relacji małoletniego z osobą, która jest zobowiązana do opieki, wychowania, troski i ochrony dziecka.
5. Osoba odpowiedzialna za Internet to wyznaczony przez kierownictwo szkoły pracownik, sprawujący nadzór nad korzystaniem z Internetu przez dzieci na terenie szkoły oraz nad bezpieczeństwem dzieci w Internecie.
  6. Osoba odpowiedzialna za Standardy Ochrony Małoletnich przed krzywdzeniem to wyznaczony przez kierownictwo szkoły pracownik sprawujący nadzór nad realizacją Standardów Ochrony Małoletnich w placówce.
  7. Dane osobowe dziecka to wszelkie informacje umożliwiające identyfikację dziecka.

Zasady ochrony małoletnich przed krzywdzeniem

Zasady bezpiecznych relacji uczniów i pracowników szkoły

Zasady bezpiecznych relacji pracowników Zespołu Szkół im. Stanisława Staszica w Parczewie z uczniami.

Naczelną zasadą wszystkich czynności podejmowanych przez pracowników szkoły jest działanie dla dobra uczniów i w ich najlepszym interesie. Pracownicy szkoły traktuje uczniów z szacunkiem oraz uwzględniają jego godność i potrzeby. Niedopuszczalne jest stosowanie przemocy wobec uczniów w jakiegokolwiek formie. Pracownicy szkoły realizując te cele działają w ramach obowiązującego prawa, przepisów wewnętrznych szkoły oraz swoich kompetencji. Zasady bezpiecznych relacji pracownika szkoły z uczniami obowiązują wszystkich pracowników. Znajomość i zaakceptowanie zasad są potwierdzone podpisaniem oświadczenia.

Zasady komunikacji pracowników szkoły z uczniem

1. W komunikacji z uczniami pracownik zachowuje spokój, cierpliwość i szacunek. Okazuje zrozumienie dla trudności i problemów uczniów.
2. Na każde obraźliwe, niewłaściwe, dyskryminacyjne zachowanie lub słowa uczniów oraz na wszelkie formy zastraszania i nietolerancji wśród nich, pracownik reaguje zgodnie z zasadami konstruktywnej komunikacji i krytyki.
3. Pracownik daje uczniowi prawo do odczuwania i mówienia o swoich emocjach, do wyrażania własnego zdania oraz prawo do bycia wysłuchanym.
4. Komunikacja z uczniami prowadzona jest w sposób konstruktywny, budujący relacje, a nie hierarchię zależności oraz nieufność i wrogość.
5. Pracownik szkoły nie zawstydza, nie upokarza, nie lekceważy i nie obraża ucznia, nie obrzuca ucznia wyzwiskami, nie wyśmiewa i nie ośmiesza go, np. stosując ośmieszające ucznia przyzwiska i zdrobnienia.
6. Pracownik nie grozi uczniowi, nie wyraża dezaprobaty wobec jego zachowania czy postępów w nauce w sposób uwłaczający godności i poczuciu własnej wartości ucznia.
7. Pracownik nie reaguje złośliwościami, sarkazmem na zachowanie ucznia lub jego postępy w nauce, nie żartuje z ucznia, w sposób, który obniża poczucie własnej wartości ucznia.
8. Pracownik słucha uważnie uczniów, udziela im odpowiedzi adekwatnych do ich wieku i danej sytuacji. W relacjach z uczniami stosuje zasady pozytywnej komunikacji: aktywne słuchanie i komunikaty typu „ja”.
9. Pracownik stosuje zasady konstruktywnej krytyki.
10. Pracownik nie podnosi głosu na ucznia w sytuacji innej niż wynikająca z bezpieczeństwa ucznia lub innych uczniów.
11. W sytuacji wymagającej interwencji wobec ucznia, pracownik nie podnosi głosu, nie krzyczy na niego, mówi wyraźnie, bez szeptu i krzyku, stara się utrzymać spokojny ton głosu. Utrzymuje z uczniem kontakt wzrokowy. W czasie rozmowy znajduje się blisko drugiej osoby, ale nie narusza jej przestrzeni osobistej.

Komunikacja z uczniami służąca rozwiązywaniu konfliktów i utrzymywaniu świadomej dyscypliny.

1. W rozwiązywaniu konfliktów stosuje się zasady konstruktywnej komunikacji. Pracownicy podejmując interwencje:
  - 1) nie oceniają,
  - 2) nie uogólniają, nie interpretują,
  - 3) nie dają „dobrych rad”, nie moralizują,
  - 4) stosują komunikaty „JA”,
  - 5) oddzielają problem od osoby, wyrażają brak akceptacji dla zachowania a nie człowieka,
  - 6) skupiają swoją uwagę na rozmówcy, koncentrując się na tym co mówi,
  - 7) okazują rozmówcy szacunek,
  - 8) upewniają się, czy dobrze rozumieją swojego rozmówcę,
  - 9) wysłuchują ucznia,
  - 10) mówią wprost – otwarcie wyrażają swoje potrzeby, uczucia i propozycje,
  - 11) udzielają konkretnych informacji zwrotnych.
2. W komunikacji z uczniem podczas rozwiązywania konfliktów pracownicy wystrzegają się:
  - 1) tzw. stoperów komunikacyjnych: osądzania, krytykowania, wyzywania, rozkazywania,
  - 2) oskarżania, grożenia, odwracania uwagi,
  - 3) błędu nadmiernej generalizacji (zamiast mówić o konkretnych sytuacjach i konkretnych przyczynach irytacji, złości, przypisuje się pewne zdarzenia stałym cechom osoby),
  - 4) niewłaściwego zrozumienia intencji ucznia – partnera rozmowy,
  - 5) niespójności komunikatu werbalnego z niewerbalnym.
3. W procesie rozwiązywania konfliktu pracownicy dbają o komunikację dającą uczniowi poczucie bezpieczeństwa emocjonalnego i psychospołecznego, chroniącą go od poczucia, że rozwiązanie konfliktu jest dla niego krzywdzące i rodzi u ucznia poczucie niesprawiedliwości, zlekceważenia czy odrzucenia.
4. Pracownicy umiejętnie, w sposób konstruktywny uczestniczą w rozwiązywaniu konfliktów, stosując w zależności od potrzeb różne metody ich rozwiązywania.
5. Szybko reagują na problemy związane z dyscypliną uczniów.
6. Metody dyscyplinowania uczniów nie mogą naruszać godności i nietykalności osobistej uczniów – obowiązuje bezwzględny zakaz stosowania kar fizycznych i odpowiedzialności zbiorowej.
7. Karanie uczniów należy stosować rozważnie, w sposób uzasadniony i zrozumiały dla nich. Należy wyjaśnić uczniowi, za co i dlaczego został ukarany. Komunikat powinien być jasny, konkretny, rzeczowy, wolny od stygmatyzowania ucznia, nakierowany na ocenę zachowania ucznia, a nie jego osoby.
8. Pracownikowi nie wolno ujawniać informacji wrażliwych dotyczących uczniów wobec osób nieuprawnionych, w tym wobec innych uczniów. Obejmuje to wizerunek, informacje o sytuacji rodzinnej, ekonomicznej, medycznej, opiekuńczej i prawnej.
9. Podejmując decyzje dotyczące ucznia, należy informować go o tym i starać się brać pod uwagę jego oczekiwania.

Zakaz stosowania przemocy wobec ucznia w jakiejkolwiek formie, w tym nawiązywania relacji o charakterze seksualnym.

Każde przemocowe działanie wobec małoletniego jest niedopuszczalne. Istnieją jednak sytuacje, w których fizyczny kontakt z małoletnim może być stosowny i spełnia zasady bezpiecznego kontaktu: jest odpowiedzią na potrzeby małoletniego w danym momencie, uwzględnia jego wiek, etap rozwojowy,

pleć, kontekst kulturowy i sytuacyjny. Nie można jednak wyznaczyć uniwersalnej stosowności każdego takiego kontaktu fizycznego, ponieważ zachowanie odpowiednie wobec jednego małoletniego może być nieodpowiednie wobec innego. Pracownik szkoły zawsze powinien kierować się swoim profesjonalnym osądem, słuchając, obserwując i odnotowując reakcję małoletniego, pytając je o zgodę na kontakt fizyczny i zachowując świadomość, że nawet przy dobrych intencjach taki kontakt może być błędnie zinterpretowany przez małoletniego lub osoby trzecie.

1. Kontakty pracowników z uczniami nie łamią obowiązującego prawa, ustalonych norm i zasad.
2. Wszyscy uczniowie są sprawiedliwie traktowani. Pracownicy nie dzielą ich i nie dyskryminują (ze względu na pochodzenie, poczucie tożsamości, wiek, pleć, status materialny, wygląd zewnętrzny, wiedzę i umiejętności).
3. Należy unikać faworyzowania uczniów.
4. Nie wolno proponować uczniom alkoholu, wyrobów tytoniowych ani nielegalnych substancji, jak również używać ich w obecności dzieci.
5. Pracownicy nie wykorzystują wobec ucznia relacji władzy lub przewagi fizycznej (zastraszanie, przymuszanie, groźby), nie stosują żadnej formy przemocy fizycznej wobec ucznia, np. takiej jak: zabieranie rzeczy, niszczenie rzeczy, bicie, popychanie, szturchanie, ograniczenie swobody ruchu, wykręcanie rąk, itp.
6. Pracownicy w żaden sposób nie naruszają nietykalności osobistej ucznia.
7. Pracownicy nie stosują żadnej formy przemocy psychicznej wobec ucznia, np. takiej jak:
  - 1) izolowanie, pomijanie, obniżanie statusu ucznia w grupie,
  - 2) stygmatyzowanie uczniów z powodu ich zdrowia, osiągnięć edukacyjnych, wyglądu, orientacji seksualnej, światopoglądu czy sytuacji majątkowej,
  - 3) wyszydzanie uczniów, wyśmiewanie, ośmieszanie, poniżanie, wyzywanie, grożenie,
  - 4) nadmierne, wygórowane wymagania nauczycieli-pracowników, zbyt surowe oceny, zastraszanie uczniów, obrażanie ich godności, stosowanie kar niewspółmiernych do win,
  - 5) agresywne wypowiedzi, komentarze i ataki na czatach, komunikatorach i forach internetowych,
  - 6) umieszczanie obraźliwych, ośmieszających uczniów rysunków, zdjęć i filmów,
  - 7) rozpowszechnianie wszelkich nieprawdziwych, poniżających uczniów materiałów,
  - 8) cyberstalking – śledzenie w sieci poczynań uczniów i upublicznianie ich.
8. Pracownicy nie stosują naruszających godność ucznia wypowiedzi o podtekście seksualnym, nie nawiązują w wypowiedziach do aktywności bądź atrakcyjności seksualnej w tym:
  - 1) komentarzy na temat ciała, wyglądu, ubioru z podtekstem seksualnym;
  - 2) dyskryminujących komentarzy odnoszących się do płci,
  - 3) wulgarnych lub niestosownych dowcipów i żartów, cmokania, itp.
  - 4) pisania do uczniów wulgarnych lub dwuznacznych smsów, e-maili,
  - 5) publikowania prywatnych zdjęć i innych informacji o uczniach i ich rodzinach w osobistych mediach społecznościowych bez zgody zainteresowanych stron,
  - 6) wdawanie się w prywatne rozmowy uczniów w mediach społecznościowych, zamieszczanie komentarzy i udostępnianie zdjęć, w jakimkolwiek podtekście lub kontekście erotycznym, które mogłyby uczniom wyrządzić krzywdę,
1. Pracownikom nie wolno nawiązywać z uczniami jakichkolwiek relacji romantycznych lub seksualnych ani składać im propozycji o nieodpowiednim charakterze. Obejmuje to także seksualne komentarze, żarty, gesty oraz udostępnianie uczniom treści erotycznych

- i pornograficznych bez względu na ich formę. Wszystkie ryzykowne sytuacje, które obejmują zauroczenie uczniem przez pracownika lub pracownikiem przez ucznia, muszą być raportowane dyrekcji.
2. Nigdy nie wolno dotykać uczniów w sposób, który może być uznany za nieprzyzwoity lub niestosowny.
  9. Pracownicy szkoły zachowują szczególną ostrożność wobec uczniów, którzy doświadczyli nadużycia i krzywdzenia, w tym seksualnego, fizycznego bądź zaniedbania. Jeżeli małoletni dążyliby do nawiązania niestosownych bądź nieadekwatnych fizycznych kontaktów z dorosłymi, pracownik szkoły reaguje z wyczuciem, jednak stanowczo, a także pomaga małoletniemu zrozumieć znaczenie osobistych granic.
  10. Pracownicy szkoły równoważą potrzebę nadzoru z prawem uczniów do prywatności, np. nie należy wchodzić pod prysznic i do szatni na zajęciach wychowania fizycznego bez poinformowania o tym uczniów, w tym nie należy otaczać uczniów osobistą opieką, której oni nie potrzebują w danej sytuacji.
  11. Przy każdej rozmowie o charakterze indywidualnym, pracownicy szkoły na życzenie ucznia zapewniają obecność innej osoby dorosłej lub na życzenie małoletniego – obecność innego małoletniego.
  12. Pracownicy szkoły stale nadzorują uczniów, każdorazowo upewniając się, że warunki wyjazdów i wycieczek organizowanych przez szkołę, rozgrywek i meczów wyjazdowych są bezpieczne, co obejmuje m.in. brak dzielenia szatni, pokoju, łóżka, łazienki z uczniami.
  13. W sytuacjach wymagających czynności pielęgnacyjnych i higienicznych wobec małoletniego, unika się, innego niż niezbędny, kontaktu fizycznego z uczniem, chyba, że wymaga tego ratowanie życia lub zdrowia ucznia będące następstwem nieszczęśliwego wypadku lub nagłego zdarzenia, któremu nie dało się zapobiec w normalnych okolicznościach.

Zasady nawiązywania kontaktu z uczniami w celach edukacyjnych lub wychowawczych.

1. Co do zasady kontakt z uczniami powinien odbywać się wyłącznie w godzinach pracy szkoły i dotyczyć celów mieszczących się w zakresie obowiązków pracowników szkoły. Jeżeli zachodzi konieczność kontaktu poza godzinami pracy szkoły, właściwą formą kontaktu jest dziennik elektroniczny.
2. Kontaktując się z uczniem pracownicy szkoły traktują ucznia podmiotowo.
3. Kontakt z uczniem nigdy nie może być niejawnym bądź ukrywany, nie może wiązać się z jakąkolwiek gratyfikacją ani wynikać z relacji władzy.
4. Pracownicy szkoły nie spotykają się z uczniami prywatnie poza godzinami pracy.
5. Jeśli zachodzi konieczność spotkania z małoletnimi uczniami poza godzinami pracy, należy poinformować o tym dyrekcję, a rodzice/opiekunowie prawni uczniów muszą wyrazić zgodę na taki kontakt.
6. Utrzymywanie relacji towarzyskich lub rodzinnych (jeśli uczniowie i rodzice/opiekunowie uczniów są osobami bliskimi dla członka pracownika szkoły) wymaga bezwzględnie zachowania

poufności wszystkich informacji pozyskanych w ramach wykonywanych zadań służbowych, które dotyczą innych uczniów, ich rodziców/opiekunów prawnych.

Zasady bezpiecznych relacji między uczniami oraz działania niedozwolone.

Zasady bezpiecznych relacji między uczniami

1. Uczniowie mają prawo do życia i przebywania w bezpiecznym środowisku, także w szkole. Pracownicy szkoły chronią uczniów i zapewniają im bezpieczeństwo.
2. Uczniowie mają obowiązek przestrzegania norm zachowania określonych w statucie szkoły oraz zasad dobrego współżycia społecznego.
3. Uczniowie uznają prawo innych uczniów do odmienności i zachowania tożsamości ze względu na: pochodzenie etniczne, geograficzne, narodowe, religię, status ekonomiczny, cechy rodzinne, wiek, płeć, orientację seksualną, cechy fizyczne, niepełnosprawność.
4. Uczniowie nie naruszają praw innych uczniów – nikogo nie dyskryminują ze względu na jakąkolwiek jego odmiennosc.
5. Zachowanie uczniów wobec kolegów, koleżanek i innych osób nie narusza ich poczucia godności – wartości osobistej.
6. Uczniowie są zobowiązani do respektowania praw i wolności osobistych swoich kolegów i koleżanek, ich prawa do własnego zdania, do poszukiwań i popełniania błędów, do własnych poglądów, wyglądu i zachowania – w ramach społecznie przyjętych norm i wartości.
7. Kontakty między uczniami cechuje zachowanie przez nich wysokiej kultury osobistej, np. używanie zwrotów grzecznościowych typu proszę, dziękuję, przepraszam; uprzejmość; życzliwość; poprawny, wolny od wulgaryzmów język; kontrola swojego zachowania i emocji; wyrażanie sądów i opinii w spokojny sposób, który nikogo nie obraża i nie krzywdzi.
8. Uczniowie budują wzajemne relacje poprzez niwelowanie konkurencyjności między sobą w różnych obszarach życia, wzajemne zrozumienie oraz konstruktywne, bez użycia siły rozwiązywanie problemów i konfliktów między sobą. Akceptują i szanują siebie nawzajem.
9. Uczniowie okazują zrozumienie dla trudności i problemów kolegów/koleżanek i oferują im pomoc. Nie kpią, nie szydzą z ich słabości, nie wyśmiewają ich, nie krytykują.
10. W kontaktach między sobą uczniowie nie powinni zachowywać się prowokacyjnie i konkurencyjnie.
11. Nie powinni również mieć poczucia zagrożenia czy odczuwać wrogości ze strony kolegów.
12. Uczniowie mają prawo do własnych poglądów, ocen i spojrzenia na świat oraz wyrażania ich, pod warunkiem, że sposób ich wyrażania wolny jest od agresji i przemocy oraz nikomu nie wyrządza krzywdy.
13. Bez względu na powód, agresja i przemoc fizyczna, słowna lub psychiczna wśród uczniów nigdy nie może być przez nich akceptowana lub usprawiedliwiona.
14. Uczniowie nie mają prawa stosować z jakiegokolwiek powodu słownej, fizycznej i psychicznej agresji i przemocy wobec innych uczniów.
15. Uczniowie mają obowiązek przeciwstawiania się wszelkim przejawom brutalności i wulgarności oraz informowania pracowników szkoły o zaistniałych zagrożeniach.
16. Jeśli uczeń jest świadkiem stosowania przez innego ucznia/uczniów jakiegokolwiek formy agresji lub przemocy, ma obowiązek reagowania na nią, np: pomaga ofierze, chroni ją, szuka pomocy dla ofiary u pracowników szkoły.

17. Wszyscy uczniowie znają obowiązujące w szkole procedury bezpieczeństwa – wiedzą, jak zachowywać się w sytuacjach, które zagrażają ich bezpieczeństwu lub bezpieczeństwa innych uczniów, gdzie i do kogo mogą się w szkole zwrócić o pomoc.
18. Jeśli uczeń stał się ofiarą agresji lub przemocy, może uzyskać w szkole pomoc, zgłaszając ten fakt dowolnemu pracownikowi szkoły.
19. Każdy pracownik szkoły, będąc świadkiem krzywdzenia reaguje na przemoc

Niedozwolone zachowania uczniów w szkole

1. Stosowanie agresji i przemocy wobec uczniów i innych osób:
  - 1) agresji i przemocy fizycznej w różnych formach, np.:
    - a. bicie/uderzenie/popychanie/kopanie/opluwanie;
    - b. wymuszenia;
    - c. napastowanie seksualne;
    - d. nadużywanie swojej przewagi nad inną osobą;
    - e. fizyczne zaczepki;
    - f. zmuszanie innej osoby do podejmowania niewłaściwych działań;
    - g. rzucanie w kogoś przedmiotami;
  - 2) agresji i przemocy słownej w różnych formach, np.:
    - a. obelgi, wyzwiska;
    - b. wyśmiewanie, drwienie, szydzenie z ofiary;
    - c. bezpośrednie obrażanie ofiary;
    - d. plotki i obraźliwe żarty, przedrzeźnianie ofiary;
    - e. groźby;
    - f. stalking;
  - 3) agresji i przemocy psychicznej w różnych formach, np.:
    - a. poniżanie;
    - b. wykluczanie/izolacja/milczenie/manipulowanie;
    - c. pisanie na ścianach (np. w toalecie lub na korytarzu, w mediach społecznościowych);
    - d. wulgarnie gesty;
    - e. śledzenie, szpiegowanie;
    - f. obraźliwe SMSy i MMSy, itp;
    - g. wiadomości na forach internetowych lub tzw. pokojach do czatowania;
    - h. telefony i e-maile zawierające groźby, poniżające, wulgarnie, zastraszające;
    - i. niszczenie, zabieranie rzeczy należących do ofiary;
    - j. straszenie;
    - k. uporczywe wpatrywanie się w osobę;
    - l. szantażowanie;
    - m. odwracanie się i pomijanie w rozmowie;
2. Stwarzanie niebezpiecznych sytuacji w szkole lub klasie, np. rzucanie kamieniami, przynoszenie do szkoły ostrych narzędzi, innych niebezpiecznych przedmiotów i substancji (środków pirotechnicznych, łańcuchów, noży, zapalniczek, itp.), używanie ognia na terenie szkoły.
3. Nieuzasadnione, bez zgody nauczyciela opuszczanie sali lekcyjnej. Wagarowanie. Wyjście bez zezwolenia poza teren szkoły w trakcie przerwy lub lekcji.
4. Celowe nieprzestrzeganie zasad bezpieczeństwa podczas zajęć i zabaw organizowanych w szkole. Celowe zachowania zagrażające zdrowiu bądź życiu.

5. Niewłaściwe zachowanie podczas wycieczek szkolnych i przerw międzylekcyjnych.
6. Uleganie nalogom, np. palenie papierosów, picie alkoholu, spożywanie substancji prawem zabronionych przede wszystkim na terenie szkoły oraz w czasie trwania zajęć przewidzianych planem lekcji.
7. Rozprowadzanie i stosowanie narkotyków/środków odurzających.
8. Wulgarnie lub obraźliwe odzywanie się do kolegów lub innych osób w szkole.
9. Celowe niszczenie lub nieszanowanie własności innych osób oraz własności szkolnej.
10. Kradzież – przywłaszczenie własności kolegów lub innych osób oraz własności szkolnej.
11. Wyludzanie pieniędzy lub innych rzeczy od uczniów.
12. Wysługiwanie się innymi uczniami w zamian za korzyści materialne.
13. Rozwiązywanie w sposób siłowy konfliktów z kolegami – udział w bójce.
14. Szykanowanie uczniów lub innych osób w szkole z powodu odmienności przekonań, religii, światopoglądu, płci, poczucia tożsamości, pochodzenia, statusu ekonomicznego i społecznego, niepełnosprawności, wyglądu.
15. Niereagowanie na niewłaściwe zachowania (przemoc) uczniów względem siebie.
16. Znęcanie się oraz współudział w znęcaniu się nad kolegami, zorganizowana przemoc, zastraszanie.
17. Fotografowanie lub filmowanie zdarzeń z udziałem innych uczniów/osób bez ich zgody.
18. Upublicznianie materiałów i fotografii bez zgody obecnych na nich osób.
19. Stosowanie wobec innych uczniów oraz innych osób różnych form cyberprzemocy.

Bezpieczeństwo cyfrowe

Zasady korzystania z urządzeń elektronicznych z dostępem do sieci Internetu oraz ochrony małoletnich przed treściami szkodliwymi i zagrożeniami z sieci

Do potencjalnych zagrożeń płynących z użytkowania sieci należy zaliczyć:

1. dostęp do treści niezgodnych z celami wychowania i edukacji (narkotyki, przemoc, pornografia, hazard);
2. działalność innych użytkowników zagrażająca dobru uczniów;
3. oprogramowanie umożliwiające śledzenie i pozyskanie danych osobowych użytkowników szkolnej sieci.

Pracownicy powinni być świadomi cyfrowych zagrożeń i ryzyka wynikających z rejestrowania prywatnej aktywności w sieci przez aplikacje i algorytmy, ale także własnych działań w Internecie. Dotyczy to lajkowania określonych stron, korzystania z aplikacji randkowych, na których mogą spotkać uczniów/uczennice, obserwowania określonych osób/stron w mediach społecznościowych i ustawień prywatności kont, z których korzystają.

Jeśli profil pracownika szkoły jest publicznie dostępny, dzieci i ich rodzice/opiekunowie będą mieć wgląd w ich cyfrową aktywność.

Zasady korzystania z urządzeń elektronicznych z dostępem do Internetu

1. Infrastruktura sieciowa szkoły umożliwia dostęp do Internetu, zarówno pracownikom, jak i uczniom, w czasie zajęć i poza nimi.
2. Sieć jest monitorowana w taki sposób, aby możliwe było zidentyfikowanie sprawców ewentualnych nadużyć.
3. Rozwiązania organizacyjne na poziomie szkoły bazują na aktualnych standardach bezpieczeństwa.
4. Na wszystkich komputerach z dostępem do Internetu na terenie szkoły monitorowany jest ruch sieciowy.
5. W szkole wyznaczony jest pracownik odpowiedzialny za bezpieczeństwo sieci w tym kontakt i zgłaszanie incydentów do CERT. Do jego obowiązków należą:
  - 4) zabezpieczenie sieci internetowej przed niebezpiecznymi treściami;
  - 5) monitorowanie ruchu sieciowego;
  - 6) zgłaszanie niebezpiecznych incydentów do CERT.
6. Na terenie szkoły dostęp ucznia do Internetu możliwy jest pod nadzorem nauczyciela na zajęciach lekcyjnych z dostępem do komputera oraz Multimedialnym Centrum Informacji.
7. Korzystanie z multimediiów, Internetu i programów użytkowych podczas zajęć lekcyjnych służy wyłącznie celom informacyjnym i edukacyjnym.
8. Uczeń obsługuje sprzęt komputerowy zgodnie z zaleceniami nauczyciela, z obowiązującym regulaminem pracowni.
9. Użytkownikowi komputera zabrania się:
  - 1) instalowania oprogramowania oraz dokonywania zmian w konfiguracji oprogramowania zainstalowanego w systemie;
  - 2) usuwania cudzych plików, odinstalowania programów, dekompletowania sprzętu; dotykania kabli, montażu i demontażu elementów komputera, drukarek, i innych urządzeń znajdujących się w pracowni komputerowej i Multimedialnym Centrum Informacji.

Zasady korzystania z telefonów komórkowych i innych oraz innych urządzeń elektronicznych

1. Uczeń ma prawo korzystać na terenie szkoły z telefonu komórkowego oraz innych urządzeń elektronicznych zgodnie z ustalonymi w szkole zasadami.
2. Przez pojęcie „telefon komórkowy” rozumie się także smartfon, urządzenie typu smartwatch itp.
3. Przez pojęcie „inne urządzenia elektroniczne” rozumie się także tablet, odtwarzacz muzyki, dyktafon, kamerę, aparat cyfrowy, słuchawki, itp.
4. Uczniowie przynoszą do szkoły telefony komórkowe oraz inny sprzęt elektroniczny na własną odpowiedzialność i za zgodą rodziców.
5. Szkoła nie ponosi odpowiedzialności za zaginięcie lub zniszczenie, czy kradzież sprzętu przynieszonego przez uczniów.
6. Uczniowie nie mogą korzystać bez zgody nauczyciela z telefonu komórkowego oraz innych urządzeń elektronicznych z dostępem do Internetu podczas zajęć edukacyjnych, opiekuńczych, treningów, uroczystości, a także zajęć pozalekcyjnych organizowanych na terenie szkoły.
7. Uczeń ma obowiązek wyłączyć lub wyciszyć telefon (bez wibracji) i schować go w torbie/plecaku przed rozpoczęciem zajęć edukacyjnych. Telefon pozostaje niewidoczny zarówno dla ucznia, jak i pozostałych osób.
8. Telefony i inne urządzenia elektroniczne (np. tablety, laptopy, itp) można wykorzystywać podczas zajęć lekcyjnych w celach dydaktycznych pod opieką oraz za zgodą nauczyciela

prowadzącego zajęcia. Uczeń może korzystać z telefonu, a także innych urządzeń elektronicznych w celu wyszukania informacji niezbędnych do realizacji zadań podczas zajęć, po uzyskaniu zgody nauczyciela prowadzącego dane zajęcia lub na jego wyraźne polecenie.

9. Jeśli uczeń czeka na ważną informację (połączenie, SMS, etc.) ma obowiązek poinformować o tym fakcie nauczyciela przed lekcją, poprosić o pozwolenie na skorzystanie z telefonu i ustalić sposób odebrania tej wiadomości. Dotyczy to także sytuacji, gdy wystąpiła pilna potrzeba skontaktowania się, np. z rodzicami lub w innej ważnej sprawie.
10. Na terenie szkoły zakazuje się uczniom filmowania, fotografowania oraz utrwalania dźwięku na jakichkolwiek nośnikach cyfrowych w czasie trwania zajęć.
11. Nagrywanie dźwięku i obrazu za pomocą telefonu, lub innych urządzeń jest możliwe jedynie za wyraźną zgodą osoby nagrywanej lub fotografowanej. Niedopuszczalne jest nagrywanie lub fotografowanie sytuacji niezgodnych z powszechnie przyjętymi normami etycznymi i społecznymi oraz przesyłanie treści obrażających inne osoby.
12. W przypadku naruszenia przez ucznia zasad używania telefonów komórkowych na terenie szkoły, wychowawca klasy/nauczyciel przedmiotu odnotowuje zaistniałą sytuację w e-dzienniku jako uwagę negatywną, która ma wpływ na ocenę z zachowania zgodnie z Wewnętrznym Systemem Oceniania.
13. W przypadku, gdy sytuacja powtarza się, wychowawca bezzwłocznie informuje o tym fakcie rodziców/prawnych opiekunów ucznia i wspólnie z pedagogiem szkolnym oraz rodzicami/prawnymi opiekunami ustala plan dalszego postępowania.

Zasady korzystania z telefonów i innych urządzeń elektronicznych podczas wyjść, wycieczek edukacyjnych organizowanych przez szkołę.

1. W trakcie wycieczek i wyjść edukacyjnych uczeń ma prawo korzystać z telefonu i/lub innego urządzenia elektronicznego wyłącznie w zakresie niewpływającym na organizację i przebieg tego przedsięwzięcia.
2. Podczas wyjść zorganizowanych przez szkołę (np. teatr, kino, muzeum, filharmonia, zwiedzanie z przewodnikiem, lekcja w terenie, konkursy, zawody sportowe itp.) uczeń jest zobowiązany do wyłączenia/wyciszenia telefonu (bez wibracji) i schowania go w torbie/plecaku.
3. W przypadku naruszenia przez ucznia zasad używania telefonów komórkowych wyjściach i wycieczkach organizowanych przez szkołę, wychowawca klasy/nauczyciel przedmiotu odnotowuje zaistniałą sytuację w e-dzienniku jako uwagę negatywną, która ma wpływ na ocenę z zachowania zgodnie z Wewnętrznym Systemem Oceniania.

Zasady ochrony uczniów przed treściami szkodliwymi i zagrożeniami z sieci.

1. Pod pojęciem „treści szkodliwe i zagrożenia z sieci” rozumiane są:
  - 1) treści szkodliwe, niedozwolone, nielegalne i niebezpieczne dla zdrowia (pornografia, treści obrazujące przemoc, promujące działania szkodliwe dla zdrowia i życia dzieci, popularyzujące ideologię faszystowską i działalność niezgodną z prawem, nawołujące do samookaleceń i samobójstw, korzystania z narkotyków);
  - 2) treści stwarzające niebezpieczeństwo werbunku dzieci do organizacji nielegalnych i terrorystycznych;
  - 3) różne formy cyberprzemocy, np. nękanie, straszenie, szantażowanie z użyciem sieci, publikowanie lub rozsyłanie ośmieszających, kompromitujących informacji, zdjęć, filmów z użyciem sieci oraz podszywanie się w sieci pod kogoś wbrew jego woli.

2. Podstawowe działania zabezpieczające dzieci przed dostępem do treści szkodliwych i zagrożeń z sieci:
  - 1) monitorowanie działania sieci;
  - 2) edukacja medialna – dostarczanie uczniom wiedzy i umiejętności dotyczących posługiwania się technologią komunikacyjną;
  - 3) prowadzenie systematycznych działań wychowawczych (integracja zespołu klasowego, budowanie dobrych relacji pomiędzy uczniami, wprowadzanie norm grupowych; uczenie uczniów odróżniania dobra od zła);
  - 4) prowadzenie działań profilaktycznych propagujących zasady bezpiecznego korzystania z sieci oraz uświadamiających zagrożenia płynące z użytkowania różnych technologii komunikacyjnych. Celem tych działań jest:
    - a. poszerzanie wiedzy na temat różnych form cyberprzemocy, prewencji oraz sposobu reagowania w przypadku pojawienia się zagrożenia,
    - b. ukazanie sposobów bezpiecznego korzystania z sieci, w tym przestrzeganie przed zagrożeniami płynącymi z niewłaściwego użytkowania urządzeń multimedialnych,
    - c. zapobieganie i ograniczenie lub wyeliminowanie zachowań agresywno – przemocowych, realizowanych przy użyciu technologii komunikacyjnych w szkole i poza nią,
    - d. propagowanie zasad dobrego zachowania w Internecie;
  - 5) włączenie rodziców uczniów w działania szkoły na rzecz zapobiegania cyberprzemocy: poinformowanie ich o polityce szkoły w zakresie reagowania na cyberprzemoc; edukacja na temat cyberprzemocy i zagrożeń z sieci;
  - 6) podejmowanie interwencji w każdym przypadku ujawnienia lub podejrzenia cyberprzemocy lub ujawnienie niebezpiecznych treści, która obejmuje:
    - a. ustalenie okoliczności zdarzenia;
    - b. zabezpieczenie dowodów;
    - c. poinformowanie o sytuacji rodziców uczniów – uczestników zdarzenia;
    - d. objęcie pomocą poszkodowanego ucznia;
    - e. podjęcie działań wobec agresorów, w tym zastosowanie środków dyscyplinujących zgodnie z obowiązującym regulaminem szkoły i rodzajem przewinienia;
    - f. powiadomienie policji, gdy sprawa jest poważna, zostało złamane prawo lub sprawca nie jest uczniem szkoły i jego tożsamość nie jest nikomu znana;

Zasady ochrony wizerunku małoletnich

1. Szkoła uznając prawo ucznia do prywatności i ochrony dóbr osobistych, zapewnia ochronę wizerunku ucznia.
2. Wizerunek podlega ochronie na podstawie przepisów zawartych w Kodeksie cywilnym, w ustawie o prawie autorskim o prawach pokrewnych, a także na podstawie ustawy o ochronie danych osobowych (RODO) – jako tzw. dana szczególnej kategorii przetwarzania.
3. Upublicznianie wizerunku małoletniego do 16 lat, utrwalonego w jakiegokolwiek formie (fotografia, nagranie audio-wideo) wymaga wyrażenia zgody osoby sprawującej władzę rodzicielską lub opiekę nad dzieckiem (wymóg art. 8 RODO).
4. Osoba małoletnia powyżej 16 roku życia ma prawo do wyrażenia zgody samodzielnie.
5. Zgody, o których mowa w pkt. 3 i 4 są wyrażane w formie pisemnej.

6. Zgody j/w. są jednocześnie zgodami na rozpowszechnianie wizerunku małoletniego wskazaną w art. 81 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych.
7. Rodzice dziecka/opiekunowie lub małoletni powyżej 16 roku życia wyrażając zgodę na upublicznienie wizerunku małoletniego, określają precyzyjnie miejsca i kanały upubliczniania wizerunku, kontekst w jakim wizerunek będzie wykorzystany.
8. Osoba wyrażająca zgodę otrzymuje klauzulę informacyjną o zasadach przetwarzania danych osobowych w postaci wizerunku małoletniego oraz jest informowana przez osobę reprezentującą administratora danych osobowych o przysługujących prawach, w tym prawie do wycofania zgody oraz innych, z godnie z art. 5 RODO.
9. Jeżeli wizerunek małoletniego stanowi jedynie szczegół całości, takiej jak zgromadzenie, krajobraz, publiczna impreza, zgoda rodziców/opiekunów lub małoletniego powyżej 16 roku życia na utrwalanie wizerunku dziecka nie jest wymagana. Na stronach szkoły i postach w mediach społecznościowych nie umieszcza się informacji pozwalających ustalić tożsamość (imię i nazwisko) osób ujętych na zdjęciu lub innej formie publikacji.
10. Pracownikowi szkoły nie wolno umożliwiać przedstawicielom mediów (prasa, telewizja) utrwalania wizerunku ucznia (filmowanie, fotografowanie, nagrywanie głosu ucznia) na terenie szkoły bez pisemnej zgody rodzica/opiekuna prawnego lub małoletniego, który ukończył 16 lat.
11. Niedopuszczalne jest podanie przedstawicielowi mediów danych kontaktowych do opiekuna dziecka – bez wiedzy i zgody tego opiekuna.
12. W przypadku utrwalania wizerunku uczniów na zajęciach „otwartych”, „pokazowych” wymagana jest zgoda, jak w pkt. 3 i 4.
13. Nauczyciel może wykorzystać w celach szkoleniowych lub edukacyjnych utrwalony materiał z udziałem małoletnich tylko z zachowaniem ich anonimowości oraz w sposób uniemożliwiający identyfikację dziecka, za wyraźną zgodą dyrektora szkoły.
14. Ochrona wizerunku małoletnich utrwalanych przez kamery monitoringu odbywa się na zasadach określonych w Regulaminie monitoringu.
15. Regulamin monitoringu określa zasady udostępniania nagrań podmiotom zewnętrznym, w tym policji, służbom porządkowym oraz w sprawach wymagających wyjaśnień.

Zasady ochrony danych osobowych małoletnich

1. W szkole wdrożono Politykę ochrony danych osobowych osób fizycznych (pracowników, uczniów, rodziców/opiekunów) oraz powołano Inspektora ochrony danych.
2. Dokumentacja RODO została opracowana zgodnie z wymogami rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2016/679 Europejskiego i Rady (UE) nr 2016/679 z 27.04.2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz. Urz. UE L z 2016 r. 119, s. 1 ze zm.) oraz ustawy z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych z uwzględnieniem zasad:
  - 1) zasady zgodności z prawem, rzetelności i przejrzystości;
  - 2) zasady ograniczenia celu przetwarzania danych;
  - 3) zasada minimalizacji danych;
  - 4) zasada prawidłowości danych;
  - 5) zasady ograniczenia przechowania danych;
  - 6) zasady integralności i poufności danych;
  - 7) zasady rozliczalności.

3. Osoby upoważnione do przetwarzania danych osobowych małoletnich/uczniów/ rodziców posiadają upoważnienie do ich przetwarzania danych osobowych na podstawie art. 6 i 9 RODO.
4. Każdy pracownik posiadający dostęp do danych osobowych złożył pisemne oświadczenie o znajomości Polityki bezpieczeństwa przetwarzania danych osobowych pod rygorem odpowiedzialności karnej i zobowiązał się do jej przestrzegania pod rygorem odpowiedzialności karnej.
5. Rodzice uczniów niepełnoletnich/ opiekunowie są informowani o przetwarzaniu danych osobowych dzieci poprzez klauzule informacyjne.
6. Dyrektor szkoły wdrożył odpowiednie środki techniczne i organizacyjne w celu zapewnienia bezpieczeństwa przetwarzania danych osobowych.
7. Dane osobowe uczniów zarejestrowane w formie pisemnej (dzienniki lekcyjne, arkusze ocen, zaświadczenia, zwolnienia oraz inna dokumentacja pisemna zawierająca dane osobowe małoletnich jest chroniona w zamykanych szafach z ograniczonym dostępem do pomieszczeń ich przechowywania.
8. Dane osobowe małoletnich udostępniane są wyłącznie podmiotom uprawnionym do ich uzyskania.
9. Dane osobowe umieszczone w Niebieskiej Karcie „A” udostępniane są zespołowi interdyscyplinarnemu, powołanemu w trybie ustawy z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej.

Monitoring stosowania Standardów

1. Osobą odpowiedzialną za monitorowanie Standardów Ochrony Małoletnich jest Dyrektor oraz powołany przez dyrektora zespół zadaniowy.
2. Osoby odpowiedzialne za przyjmowanie zgłoszeń o zdarzeniach zagrażających uczniom oraz udzielenie im wsparcia w Zespole Szkół im. Stanisława Staszica w Parczewie:
  - 1) Dyrektor szkoły – p. Mirosław Kowalski – koordynator ds. Standardów ochrony małoletnich
gabinet dyrektora: parter, pokój nr 32
godziny pracy dyrektora dostępne są na stronie internetowej szkoły www.zsparczew.pl
kontakt: telefoniczny 83 355 11 28 oraz za pośrednictwem dziennika elektronicznego
  - 2) Pedagog szkolny – p. Sylwia Budzyńska
gabinet pedagoga: niski parter (przed halą sportową), pok. 52
godziny pracy pedagoga dostępne są na stronie www.zsparczew.pl
kontakt telefoniczny przez sekretariat szkoły 83 355 11 28; oraz za pośrednictwem dziennika elektronicznego
  - 3) Pedagog specjalny – p. Renata Sternik
gabinet pedagoga: I piętro, pok. 80
godziny pracy pedagoga dostępne są na stronie www.zsparczew.pl
kontakt telefoniczny przez sekretariat szkoły 83 355 11 28; oraz za pośrednictwem dziennika elektronicznego
  - 4) Psycholog szkolny – p. Adrianna Misztal - Fiutka

gabinet psychologa: I piętro, pok. 80
godziny pracy pedagoga dostępne są na stronie www.zsparczew.pl
kontakt telefoniczny przez sekretariat szkoły 83 355 11 28; oraz za pośrednictwem
dziennika elektronicznego

3. Osoba, o której mowa w pkt. 1, jest odpowiedzialna za monitorowanie realizacji Standardów, za reagowanie na sygnały naruszenia Standardów i prowadzenie rejestru zgłoszeń oraz za proponowanie zmian w Standardach.
4. Osoba, o której mowa w pkt. 1 niniejszego, przeprowadza wśród pracowników placówki ankietę monitorującą poziom realizacji Polityki. Sporządza na jej podstawie i przekazuje Dyrektorowi raport z monitoringu Polityki. Obowiązkowa weryfikacja następuje zgodnie z wytycznymi ustawy co najmniej raz na 2 lata.
5. W ankiecie (załącznik nr 5 do Standardów) pracownicy szkoły mogą proponować zmiany Standardów oraz wskazywać naruszenia Standardów w szkole.
3. Dyrektor szkoły wprowadza do Standardów niezbędne zmiany i ogłasza pracownikom szkoły, uczniom i ich opiekunom nowe brzmienie Standardów.

Przepisy końcowe

1. Standardy Ochrony Małoletnich wchodzi w życie z dniem 15 sierpnia 2024.
2. Ogłoszenie Standardów Ochrony Małoletnich następuje w formie zarządzenia dyrektora szkoły oraz poprzez zamieszczenie na stronie internetowej szkoły.
3. Wszelkie dokumenty/procedury/polityki związane z wprowadzeniem Standardów Ochrony Małoletnich są udostępniane personelowi, małoletnim i ich opiekunom na żądanie.
4. Dokumenty te można również znaleźć na stronie internetowej szkoły pod adresem www.zsparczew.pl w zakładce dokumenty.
5. Każdy pracownik ma obowiązek zapoznać się z ww. dokumentacją po zawarciu umowy o pracę.
6. Rodzice/opiekunowie małoletnich zapoznawani są z ww. dokumentami każdorazowo na początku roku szkolnego.
7. Zapoznanie się z ww. dokumentami każda osoba potwierdza swoim podpisem.

PAMIĘTAJ!!!

KAŻDY ma prawo do **poszanowania** swojej godności!
JEŚLI sam/a doznajesz krzywdy lub jesteś świadkiem krzywdzenia
innego ucznia to **NATYCHMIAST**
powiedz o tym komuś dorosłemu:
dyrektorowi szkoły
wychowawcy
pedagogowi /psychologowi szkolnemu
nauczycielowi
innemu dorosłemu, który jest dostępny na terenie szkoły!!!

Telefon Zaufania dla Dzieci i Młodzieży: 116 111

Całodobowa infolinia dla dzieci, młodzieży, rodziców i nauczycieli: 800 080 222

Antydepresyjny Telefon Forum Przeciw Depresji: 22 594 91 00

Telefoniczna Pierwsza Pomoc Psychologiczna: 22 425 98 48